

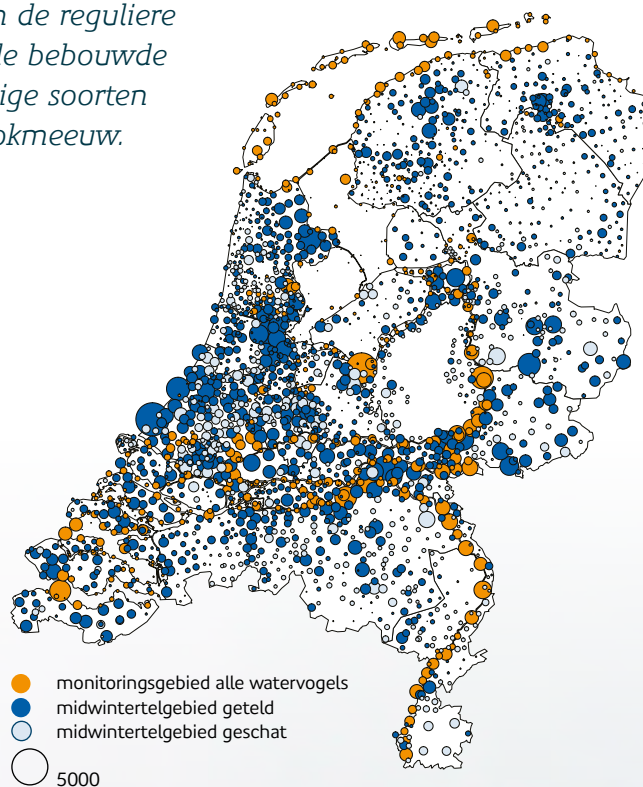
Wintergast in stad en dorp

In ons land gaan vogelaars maandelijks op pad om watervogels te tellen. Daarnaast vindt jaarlijks in januari de traditionele Midwintertelling plaats. Tijdens deze telling worden ook veel gebieden buiten de reguliere monitoringsgebieden geteld, zoals wateren binnen de bebouwde kom. Daarom levert de Midwintertelling voor sommige soorten waardevolle aanvullende gegevens, zoals voor de Kokmeeuw.

De Kokmeeuw is een wijdverspreid voorkomende broedvogel van IJsland in het westen tot het uiterste zuidoosten van Rusland. De grootste bolwerken broeden rond de Baltische zee en verder oostwaarts in Rusland en zuidoostelijk tot in Oekraïne. De Kokmeeuw ontbreekt als broedvogel in het grootste deel van het Middellandse zeegebied, met uitzondering van delen van Spanje.

Landklimaat

Anders dan veel andere Europese meeuwensoorten is de Kokmeeuw in de broedtijd veel minder gebonden aan de kust. De soort heeft voor een belangrijk deel een continentale verspreiding, waar een landklimaat heerst. Dit klimaattype wordt gekenmerkt door strenge winters, waar watervogels in de regel gevoelig voor zijn. De Kokmeeuw vormt daarop geen uitzondering. Deze kortereafstandstrekker trekt meestal in westelijke en zuidwestelijke richting weg om de strenge continentale winters te ontvluchten. Dus niet naar het warme zuiden, zoals de meeste trekvogels, maar naar streken met een mild zeeklimaat, die worden gekenmerkt door zachte winters. Deze oost-west trekbeweging, in plaats van noord-zuid, zien we ook bij sommige andere soorten, bijvoorbeeld de Spreeuw, Tafeleend en Grote Zilverreiger.

▲ Nederlandse winterspreiding van de Kokmeeuw op basis van watervogeltellingen (oranje stippen) en de midwintertelling (blauwe stippen). Weergegeven is het gemiddeld aantal individuen per telgebied (geteld en geschat) in de periode 2015-2024.

In de winter

Na het broedseizoen trekt zo'n 90% van onze broedvogels weg, terwijl de bij ons in de winter aanwezige vogels vooral uit de Oost-zee-landen en continentaal Europa komen (zie kader). De trek houdt aan tot diep in de winter. Kokmeeuwen behoren in de winter tot de meest verspreid voorkomende vogels van Nederland, en komen voor op en rond de meeste uiteenlopende wateren. Van 310.000–470.000 Kokmeeuwen (2016/17–2020/21) verblijven ongeveer 100.000 langs de kusten van de zoute wateren, waarvan twee derde in het Waddengebied. Het resterende merendeel vertoeft in het binnenland. De Kokmeeuw is in staat om snel in te spelen op nieuw ontstane voedselsituaties, grote concentraties kunnen ontstaan onder invloed van voedselbeschikbaarheid. Na sneeuwval of strenge vorst trekken de vogels verder, of verplaatsen zich naar bebouwd gebied. De Midwintertelling is dan een goed middel om de aantallen vast te stellen (figuur).

Tegengestelde trends

De Nederlandse broedpopulatie neemt al decennialang in aantal af. Van de Nederlandse broedvogels is maar een klein deel standvogel. De trend van de Nederlandse winterpopulatie is dan ook niet afhankelijk van de trend van onze broedpopulatie. Er was zelfs sprake van tegengestelde trends. Aanvankelijk namen de aantallen van de overwinterende Kokmeeuwen in ons land in de vorige eeuw juist toe, als gevolg van een toename van de Europese broedpopulatie. Deze aantalsstijging en areaaluitbreiding werd al in 1960 toegeschreven aan de toename van de gemiddelde jaartemperatuur. Met de nog altijd toenemende temperatuur is het verleidelijk om te denken dat het de Kokmeeuw nog steeds voor de wind gaat, maar tussen 1990 en 2013 is de Europese populatie afgenomen. Ook het aantal in Nederland overwinterde Kokmeeuwen daalde. Inmiddels is de wintertrend stabiel en vertoont de soort op lange en korte termijn geen significante aantalsveranderingen.

— Jip Louwe Kooijmans & Albert de Jong

60e Midwintertelling

Elk jaar gaan in grote delen van Europa, Azië en Afrika vogeltellers tegelijkertijd op pad om de winterpopulaties van watervogels zo systematisch mogelijk vast te leggen. Dat gebeurt in het kader van de Midwintertelling die traditiegetrouw in het midden van januari plaatsvindt. De Midwintertelling vindt sinds 1967 jaarlijks plaats. Op basis van alle gegevens worden de populatietrends en het seizoensvoorkomen van zo veel mogelijk overwinterende soorten bepaald. In Nederland gaan ongeveer 2000 tellers op pad. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door Sovon Vogelonderzoek Nederland. De internationale coördinatie is in handen van Wetlands International. De komende midwintertelling vindt plaats op 17 januari 2026. Iedereen is van harte welkom om mee te tellen. De telling is eenvoudig van opzet en neemt slechts één dag in beslag. Kennis van de meest algemene watervogels is uiteraard wel gewenst.

Meer informatie is te vinden via sovon.nl/watervogels

Kokmeeuwen met ringen

Vanaf de jaren negentig ringt Frank Majoor jaarlijks honderden Kokmeeuwen met als doel de overleving en plaatstrouw van deze vogels te onderzoeken (zie frankmajoor.nl). Vanaf 2006 kwam hier een nieuw onderzoeksdoel bij: een monster nemen van de gevangen meeuwen, waarmee het Erasmus MC kan bepalen of de vogel vogelgriep bij zich draagt. Ook enkele andere ringers helpen bij dit onderzoek, waarbij Kokmeeuwen een kleurring met een unieke code krijgen.

Dankzij soortgelijk ringonderzoek, én een legertje van vogelaars dat op ringen let, deze afleest en meldt, is inmiddels veel bekend over de verplaatsingen van Kokmeeuwen. In de winter is het grootste deel van de Nederlandse broedpopulatie vertrokken naar Zuid-Engeland, Frankrijk en Spanje. Deze broedvogels hebben plaatsgemaakt voor Kokmeeuwen uit allerlei andere Europese landen. De meeste komen uit Finland, het westen van Rusland en de Baltische Staten. Een enkeling komt uit Zuidoost-Europa, bijvoorbeeld uit Hongarije of Kroatië.

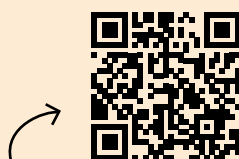
Mocht je tijdens je watervogeltelling een groepje Kokmeeuwen zien, bijvoorbeeld in een stadspark, dan is het de moeite waard om op de pootjes te letten. Wie weet zie je zomaar een Kokmeeuw uit Polen! Via de website cr-birding.org (zie ook Drijfveren, pagina 21) kun je het ringproject opzoeken en de vogel melden.

▲ Kokmeeuw die in Nederland is geringd. Foto: Harvey van Diek

Meer van dit soort artikelen lezen? Word lid van Sovon!

Dit artikel verscheen in Sovon-nieuws. Sovon geeft vier maal per jaar Sovon-nieuws uit. Het blad vormt een belangrijk medium waarmee we onze leden voorzien van onder andere verenigingsnieuws, eerste resultaten uit de projecten en nieuwe publicaties. Leden van Sovon krijgen Sovon-nieuws automatisch thuisgestuurd.

Lees meer over Sovon-nieuws
op sovon.nl/sovon-nieuws

